

"מביט בחפצים שהשארתי הרחק על החוף"

עמיחי חסון: בלי מה, מוסד ביאליק, סדרת כבר 2018, 62 עמ'

לכל מאן דבעי/ עמיחי חסון

על דעת המקום היציף מתחנות ועל דעת הקהל השבוי באולמות ביישיבה של מעלה ברבי קומות וביישיבה של מטה עם דרי רחובות

אנו מתירין לך הכל

וחזרין בית הדין ג' פעמים בזה הלשון:
הכל מתירין לך הכל מחולין לך הכל מסייעין לך ומתוק האור וטוב לעינים ומתן לאהב

לך לך

עדות וירטואלית, תכופה ומעייפת, על חיינו וחיי אחרים. חסון מודע כמובן למרחב זה שבתוכו הוא פועל. מתוך השירים עולה תמונה חוזרת שבה הקריאה עודנה מעשה פרטי, אך היא נעשית בחלל ציבורי לכאורה ומופרע ללא הרף: "ולפעמים כשמציעים לי תעוד מתוך התפת ('בלעדני! צפו עכשו!') אני צופה סקן וחלש בוהה/ מול המסך במסכה. ממתין לשפן". אלא שבאותה נשימה שבה מתוארים צמתי המפגש הווירטואליים האינטנסיביים שאותם הוא צורך ככל האדם, עולה מן השירים גם בקשה עמוקה להשתחרר מכבליהם, ומובעת בהם ידיעה שבעבור התעוררות וגאולה של ממש יש לוותר על הווירטואליה:

"גשר הזהב מבקע את הים/ אֲנַחְנו עוֹבְרִים בְּרֻכְבְּנוּ בְּחֻרְבָה/ מְשֻׁלְכִים כְּלֵי מִשְׁחֵית סִלּוֹרִיִּים/ לְקַרְקַעֵית הָאוּקִינּוֹס/ מְאִיצִים בְּשֵׁתִיקָה."

מה טיבה של משאלה זו, להשליך לים את "כלי המשחית הסלולריים? המשוררת לי ממן כותבת בשירה 'ספר הפנים' שורות שביכולתן לשפוך אור על האופן שבו משפיעות הרשתות החברתיות על האני הכותב: "סגרי את החלונות/ אטמי את הפתחים/ אספי את האצבעות הדרהרות על גבי מסך: סרט נע של עכשיו ועכשיו ועכשיו, אברי הנה קטוע קצוות שאת הורכת עליו ושוכחת."

גם אם חיינו באמת מוכרים ודומים זה לזה, השתקפותם ברשת מחריפה את החוויה: האני הכותב (או לפחות - האני הכותבת רשימה זו) - עלול לסבול ממנת יתר של התחושה שאין הוא ממציא דבר. תמונות חיינו משוכפלות ומשתקפות בכיוגרפיה של אנשים אחרים, דומים לנו מדי. לכאורה, אין חדש בכך שהאנו יכול להיות שומר סף משתק ביותר בכל הנוגע לאפשרות היצירה, אלא שהתיעוד הווירטואלי מחריף את הסכנה, בכך שהוא כופה על רובנו הישרדות באחת משתי האפשרויות - לשמר, במאמץ גדול, פרסונת "אני" מוגזמת שמבקשת להיות שכפול מוצלח יותר מן האחרים, או להיכנע לשטף ולהביט בו מן הצד בשתיקה, ערים לחוסר המקוריות שבחיינו הפרטיים, נבוכים מן המבט הציני הנלווה לפתע לכל אירוע חדש מרגש בחיינו - מישהו שר את זה קודם.

בתוך הבינאריות הזאת מחדשת ואחרת שירתו של עמיחי חסון. וראו כבר בשיר הפותח רשימה זו, ובו פונה המשורר לכל מי שרוצה לשמוע, וגם למי שלא, "ועל דעת הקהל השבוי באולמות", ומצהיר: "אנו מתירין לך הכל". אותו "הכל" מקבל כעבור שורה אחת הפניה ספציפית יותר, לאהוב. עמדת הדובר בבלי מה רצופה אהבה, וזו, הפועלת את פעולתה כלפי העולם, מייצרת חויית "אני" אחרת מן הנזכר לעיל. זוהי האהבה הפרומית, הכוללת בתוכה ידיעה, דאגה ופעולה, המבקשת, מטבעה, עצמי המניח מקום של ממש לאחר, והגדרה עצמית שהזולת הוא חלק בלתי נפרד ממנה. המשורר "אוסף את גרשם שולם מביתו ברחוב אברבנאל מעזה לברלין קולו של בנימין הולך אתנו... בנימין בנעלי לק, שולם בכובע ציד פרפרים ואני בטרנינג אדידס שחור", נושא עמו קרוב את ההיסטוריה היהודית בתחושת אחריות ושותפות עמוקה, המולידות מתוכן גם חרדה גדולה, מה יישאר מכל זה - "בדרך הביתה אני פוקד אותנו בקול: 'מספרי ברזל

שיר זה פותח את ספר שיריו החדש של עמיחי חסון, בלי מה (בעריכת ליאת קפלן). השיר מתחיל בהתרת הנדרים מתוך תפילת "כל נרד" ממשיך במילותיהם המולחמות של קהלת ולאח גולדברג, ומסתיים בציווי המקראי של אלוהים לאברהם "לך לך".

מיהם שבעבורם מונפק "אישור המסע"? מדוע המשורר מרגיש צורך לשלוח אותם לדרכם בליווי הנחיות הנמסרות בשם קולות כבדים שכאלה? מדוע השיר מוצג בראשית הספר, כמפתח? אבקש לקשור

כאן בין שיר זה ושירים נוספים בספר לבין אחד האלמנטים המעניינים בעיני בשירתו של חסון, אלמנט שהופיע כבר בספרו הראשון מדבר עם הבית ומגיע לדיוק פואטי בספרו השני, בלי מה, והוא האופן מעורר ההשראה שבו נושא המשורר את ה"אני" שלו בשיריו.

לא פשוט להמשיך לכתוב שירה מן הז'אנר הווידויי-אוטוביוגרפי בעידן שבו הטקסט הפרטי, כמו מי שכותב אותו, סובל מנראות יתר. בשיר 'שנת הקוף', ששמו מחזיק בתוכו את היותנו כלואים בכלובי מסך שבהם אנו בעלי החיים והקהל ברזומנית, כותב חסון: "ערב ראש השנה הסיני ואנחנו טרטים במסע עסקים. נדחקים לתצלום אחר, נותנים סימנים ומצביעים: הנה אב ושלושה בנים אוכלים ארוחת חג/ במסעדת יקרה פשרה/ פתוחה יחידה בקצה קניון נטוש". רק התמונה מצליחה להחזיר את המשתתפים מנידחותם, ובעבור התרה זו נצרך ה"אני" לשלם מחיר ולהפוך מנוכח למתעד.

כבר שנים שאנו לוכדים עצמנו במכוון ובמודע במעגל סגור של

הבחינה חזילה חוזרים רחוב/ ממפקדת הצבא אל המוזאון והמדים עדין על גופם/ עדין על גופי."

מהו האפקט המצטבר של הניגון המסוים הזה בתוך הספר? קריאה רציפה בשירים המספרים סיפור פרטי ואינטימי, שאין בהם עודפות נרקיסיסטית או מצטנעת, יוצרת שירת "אני" שהיא זולת עצמי של תרבות במיטבה. "מעמק המים אני מביט בחפצים שהותרתי הרחק על החוף/ הוא מתקרב אליהם, ננחה, לוקח את התיק ומניח על הכתף/ כורך את המגבת שלי סביב מתניו, נועל את כפכפי וממשיך/ ללכת. אני מביט בו רגוע, טומן את הראש במים."

עמדה זו של האני המחפש, המעמיק, המודע לעצמו אך לא עסוק בעצמו, יוצרת דיבור שלא מקיף את עצמו במעגל סגור אלא פניו אל החוץ, ויש בה הכרעה אתית של ממש: חסון מצליח לייצר הלאה, אצל הקורא, את הרשות הפנימית הניתנת בראשית הספר, רוצה לומר, הכל מותרין לך, הכל מסייעין לך, לך לספר את סיפור חיך, כך שיהיה תמיד סיפור של מישוהו מלבדך. ♦

בקיבוץ ענבר בגליל. בהמשך התפתח בין השניים קשר שכלל מפגשים בודדים נוספים, אך בעיקר חילופי דברים בכתב. חליפת מכתבים זאת נכללת בספר והיא מבטאת שיח אמין, נוקב ומרגש בין ליאורה שמתארת את תחושת המוות והולך וקרב אך בה בעת חוקרת את גופה ונפשה, בוחנת את יחסיה עם משפחתה וחבריה, ותרזה אחר הממד הרוחני בחייה שלה ובמציאות בכללה; לוטנברג קשוב לדבריה ומציע הרהורים הנסמכים על עולמו האישי ועל תחום הידע שבו התמחה.

אחת השאלות נגעה למקומה של המחלה בחייה, בתודעתה, באופן שבו הגדירה את עצמה ובדרך שבה אחרים ראו אותה. היא נייערה מעליה הסברים שסיפקו מורים רוחניים שונים, לפיהם המחלה מכה במי שנפשו וגופו מבקשים התמודדות זאת; ולוטנברג, מרגיש: "ליאורה" היא יותר מהבעיות והכאבים והייסורים, והמחלה שמחמירה. כל אלה הם לא 'שליך', את לא הזמנת אותם, את לא אחראית עליהם." ליאורה כחנה את דברי הנזיר והמורה התאילנדי אג'האן צ'ה אשר הורה כי הגוף אינו שייך לאדם השוכן בו וכי הוא כעין בית שבו שוכנת נפשו, ובה דרים לצדו אף סבל, חולי ומכאוב. "זוהי מחשבה מעניינת שאני צריכה לתרגל אותה, להפנים אותה" כתבה, אך סיפרה כי בעת יאוש ודיכאון כמעט ואינה יכולה לראות את 'ליאורה' שמעבר לכאבים. דרכה אל מעבר לכאב ולמחלה האופפת אותה נסללה במדיטציה שתרגלה בקביעות, וכך הסבירה: "המדיטציה נתנה לי תחושה שהעולם גדול ורחב ואני חלק ממנו, ויש בזה הרבה אושר וביטחון ושלווה". הרגעים שבהם ניתן לה להתמסר להכרה זאת הביאו הקלה ומרגוע: "אני אינני גופי, הדברים הרעים קורים לגוף הזה, אבל אני יכולה להסתכל על זה בנייתוק מסוים ממנו".

השניים שוחחו על הרעיון הבודהיסטי של 'החץ השני'; תפיסה

מתפקדים! איש אינו עונה, כלם נפקדים."

חסון כותב שירים פורטיים, אוטוביוגרפיים במהותם: "סבתי הסבה בפנה/ מורחת שככה עבה של חמאת בטנים/ על קרקר דק ומטפטפת רבת תות אדמה כדגל הדוד סם/ מיק אמריקה גריט אגן". המקומות והאנשים מתוארים בעין קרובה ומשפחתית, בין אם מדובר בבנו של הדובר או ברבי נחמן המדומיין המתין לו על הרציף: "והנה רבי נחמן מברסלב עומד בשער ותרגול/ הדו גדול בידו ונדמה התרגול כיצר הרע בכבודו פורש את זנבו בפני הדילים ככרטיס עליה... ורבי נחמן יורה בי חצים". ה"אני" מתערבב ללא הרף התערבבות מסדר אינטימי בדמויות "אני" אחרות. במקום לקרוס לנרקיסיזם העומד לפתחו של כל משורה, מטבעם של חומרי הגלם ליצירתו הלכותיים גם מחייו שלו, הוא משתמש ב"אני" כצינור לספר סיפור גדול יותר. לעתים נדמה שקבוצות השייכות מהוות מרכיב כה מהותי בזהותו של ה"אני" בשירה זו, שאם נפשיט אותו מהן לא יישאר ממנו דבר, ודווקא הקלם זה הוא שמייצר "אני" עז הבעה כל כך, שקט על מקומו, "אני" שחלקים גדולים ממנו ממשכיכים להתקיים ללא הרף בסמוך אליו, אדישים לקיומו, מניחים בפניו את מתנת הנצח: "בדרךך

גתית הולצמן

אני אינני גופי

ליאורה אליאס בר-לבב: למצוא מתוכו את האור, חליפת מכתבים עם אילן לוטנברג, כרמל 2018, 204 עמ'

בדמי ימיה מתה ליאורה אליאס בר-לבב. בתאריך 23.3.2006 ציינה

את יום הולדתה ה-40 בהתכנסות ידידים בביתה, וביום כ"ה בניסן תשס"ו, 23.4.2006, צעדו אוהביה וחבריה אחר ארונה במסעו אל מקום מנוחתו האחרונה. חמש-עשרה שנים חיה ליאורה לצדה של מחלת הסרטן, אך לא בצלה. במהלך תקופה זאת למדה לתארים ראשון, שני ושלישי בחוגים לתלמוד ולמחשבת ישראל באוניברסיטה העברית בירושלים והיתה מרצה מעולה ואהובה לתלמוד. בימיה האחרונים השלימה עבודת דוקטורט על מדרשי חז"ל. בעצם ימי מחלתה הממושכים נישאה לאיש וילדה בת. קיימה קשרים ענפים עם בני משפחה, מורים, חברים ותלמידים, אשר חלקם אף זכו להתכנס בביתה ללימוד שבועי, מעמיק, יצירתי, מגוון ומקורי בפרשת השבוע.

ההתמודדות עם המחלה לא התנהלה בין כתלי בתי החולים ובחסות הממסד הרפואי לבדו. ליאורה חיפשה מזור למכאוביה ופשר לייסוריה במפגשים רוחניים, בתרגול מדיטציה, בסדנאות החוקרות את הגוף והנפש, ובשיחות שבהן שטחה את תובנותיה והאזינה לרעיונות שהעלו בפניה בני שיחה. אחד הדיאלוגים רבי המשמעות שקיימה בשנה האחרונה לחייה התנהל עם אילן לוטנברג, מורה לבודהיזם ולמדיטציה שפגשה בקורס ויפאסנה, בחורף 2005